

Leto XXI.

TRGOVSKI LIST

Številka 109.

Naročnina za Jugoslavijo: celoletno 180 din (za inozemstvo: 210 din), za 1/2 leta 90 din, za 1/4 leta 45 din, mesečno 15 din. Tedenska izdaja za celo leto 50 din. Plača in toži se v Ljubljani.

Časopis za trgovino, industrijo, obrt in denarništvo

Uredništvo: Ljubljana, Gregorčičeva ulica 23. Tel. 25-52. Uprava: Gregorčičeva ul. 27. Tel. 47-61. Rokopisov ne vračamo. — Račun pri poštini hranilnici v Ljubljani št. 11.953.

Izhaja vsak ponedeljek, sredo in petek

Ljubljana, sreda 5. oktobra 1938

Cena posamezni številki din 1'50

Dejstva govore

Zavod za proučevanje konjunktive v Berlinu je ugotovil, da je izdelala nemška industrija iz nemških surovin, vrednih 6 milijard mark, gotove izdelke v vrednosti 38,5 milijard mark, od surovin, ki jih je uvozila in ki so bile vredne 3 milijarde mark, pa je izdelala gotovih izdelkov vrednih 20 milijard mark. Iz skupno 9 milijard surovin je izdelala predmetov za vrednost 58,5 milijard RM. Te številke pojasnjujejo, kako more Nemčija kljub svoji primeroma revni zemlji nuditi svojemu prebivalstvu tako visoko življenjsko raven.

Pri nas pa je slika skoraj popolnoma nasprotna. Naša zemlja je brez dvoma po svojih naravnih zakladih bogata, a teh bogastev ne znamo izkoristiti in zato ostaja naše prebivalstvo revno. Še vedno izvažamo skoraj le surovine, da drugi iz naših surovin ustvarjajo bogastva, sami pa teh surovin le zelo malo predelujemo v gotove izdelke. V zadnjem času se je sicer res nekaj storilo, da se že pri nas predelujejo surovine in tako so bile ustanovljene velika tovarna aluminija v Lozovcu, rafinerija bakra v Boru, topilnica svinca in cinka ter železa, toda večina teh podjetij je v rokah tujega velekapitala, da ostaja nam le neznan del zaslužka od te predelave. Ta zaslužek je tem manjši, ker smo dali tem tujim družbam zelo velike davčne in druge ugodnosti, ki pomenijo za nas dejansko izgubo. Neprivilegirana družba bi namreč vse te ugodnosti plačala, in vendar bi mogla doseči zadovoljive dobičke.

Se težje posledice nastajajo, kadar izvažamo surovine, iz njih narajene gotove izdelke pa nato uvažamo. Uvoz takšnih predmetov pomeni uvažanje tuje delovne sile, ker pri uvozu teh predmetov plačamo tudi ves zaslužek tujih delavcev pri predelavi naših surovin. Takšen uvoz pa je najbolj nezdrav, ker jemlje našim ljudem zaslužek. Če bi se te surovine predelale pri nas doma, potem bi zaslužil pri predelavi naših surovin naš delavec, tako pa zasluži namesto njega delavec v drugi državi, medtem ko se pri nas še večja brezposelnost.

Zato bi moralo biti osnovno načelo naše gospodarske politike, da moramo vsaj toliko predelati doma surovin, kolikor potrebujemo za lastno porabo. Samo višek surovin bi smeli izvažati, kolikor pa bi iz njih potrebovali gotovih izdelkov za lastno porabo, bi jih morali tudi predelati doma sami. Čeprav smo kapitalno revna država, vendar pa nismo tako revni, da ne bi vsaj v nekaj letih mogli to doseči. Milijoni neplodnega našega denarja v raznih blagajnah dokazujejo, da bi se vendar mogel dobiti tudi doma potreben kapital za ustanovitev važnih tovarn.

A mogli bi pri nas predelane surovine tudi izvažati, kajti naša domača industrija postaja vedno bolj konkurenčna in pri nizki ceni naših surovin ter nizkih mezdah tudi mora biti konkurenčna. Dejansko pa smo tudi že več izvažali industrijskih izdelkov, kakor jih izvažamo danes. Če namreč analiziramo naš izvoz od l. 1929. do l. 1937., potem vidimo naslednja dejstva:

Izvoz proizvodov našega rudarstva in topilništva trajno napreduje.

Napreduje tudi izvoz naših agrarnih proizvodov, vendar v manjši meri ko izvoz rudarskih proizvodov.

Izvoz lesne industrije je v застоju, večkrat pa tudi v nazadovanju.

Pada pa izvoz industrijskih in obrtniških izdelkov. To padanje dokazuje, da so se pogoji za izvoz industrijskih proizvodov poslabšali in da je zato treba te pogoje zopet izboljšati, da se zopet omogoči

industriji lažji izvoz. Ni treba še posebej poudarjati, da bi izvoz industrijskih proizvodov še zlasti dvignil blagostanje v državi.

Vsem tem dejstvom bi morali prilagoditi tudi svojo gospodarsko politiko, ki bi morala biti seveda temeljito preudarjena in sloneti na kritično ugotovljenih dejstvih. Iz tega razloga smo tudi ponovno govorili za načrtno gospodarstvo. Ne v tem smislu, da bi se zasebnemu gospodarstvu delala sila ali

da bi se uvedla nekakšna gospodarska diktatura, temveč samo zato, da bi svoje sile racionalno uporabljali, da bi dobili čim več iz svojih surovin ter s tem povečali občni narodni dohodek.

Če namreč izvažamo le surovine, uvažamo pa tudi iz teh napravljene izdelke, potem smo dejansko na stopnji kolonije, ki daje samo surovine in ki je zato samo eksploatacijska dežela za svoje gospodarje.

(Les v kosih za 20,2 oz. 25,2 milijona din ni vračunan.). Leta 1936. pa smo izvozili 271.577 ton v vrednosti 235,58 milijona din, a v I. polovici l. 1935. 512.971 ton v vrednosti 396,2 milijona din.

Najvažnejša izvozna postavka za les pa je stavbeni les in ta se je razvijala tako:

I. polletje	ton
1935	437.277
1936	254.712
1937	476.974
1938	387.607

Prva polovica l. 1936. je bila popolnoma v znaku sankcij proti Italiji. Zato je tudi izvoz tako padel. Kar se pa tiče padca v l. 1938., je ta popolnoma konjunkturalna značaja.

Zadnje, četrletje letošnjega leta najbrže ne bo pokazalo nobene druge tendence ko prvih 9 mesecev, tem manj, ker se ne moremo trditi, da bi politična napetost tudi že popustila. Likvidacija stanja, ki so ga ustvarili zadnji dogodki, nikakor ne bo tako lahka. Polno možnosti za nove konflikte je še. Zato bo verjetno vse l. 1938. še v znaku neke depresije na mednarodnih lesnih trgih. Kaj bi moglo pripomoči k boljši prognozi, je še čisto negotovo.

Kar se pa posebej tiče Českoslovaške, so možnosti za izvoz lesa. Teritorialne spremembe, zlasti pa prometne, bodo odločilnega pomena za ves nadaljnji izvoz.

Naše lesno gospodarstvo je moralo v prvi polovici 1938. konstatirati precej močno nazadovanje izvoza. V drugi polovici se stanje ni moglo dosti spremeniti. In takšna situacija je tudi ostala.

Dvig nemške industrijske proizvodnje

Po podatkih nemškega zavoda za proučevanje konjunktive je bila nemška industrijska proizvodnja v l. 1938 v stalnem dvigu. Tromešični indeks (1928 = 100%) je na koncu 2. tromesečja narastel od 116,2 na 122,5 v primeri z l. 1937. Mesečni indeks, pri katerem pa se ne upoštevajo živila, je znašal v juliju 1938 129,2, v juliju 1937 pa 118,9. Če pa se upošteva še proizvodnja živil, potem je v 2. tromesečju narastel indeks za 6,7% v primeri s stanjem l. 1937. Število delovnih ur se je povečalo za 7,5%.

Skupna vrednost nemške proizvodnje je znašala izračunana na podlagi cen l. 1928 110 milijard RM proti 84 milijardam v l. 1937. Po sedanjih cenah pa se ta proizvodnja ceni na 80 do 85 milijard, dočim je bila v l. 1937 ocenjena le na 75—80 milijard RM.

Dospelost neposrednih davkov

Davčna uprava v Ljubljani objavila, da dospe v smislu čl. 148. zakona o neposrednih davkih v IV. četrletju 1938 v plačilo:

a) dne 1. oktobra 1938 4. četrletni obrok zgradarine, pridobnine, rentnine, družb. davka, davka na poslovni promet, davka na neozojene osebe in vojnice;

b) dne 1. novembra 1938 drugi polletni obrok zemljarine.

Podrobnejša pojasnila so razvidna iz razglasov, nabitih na uradni deski davčne uprave za mesto v Ljubljani in mestnega načelstva v Ljubljani.

Naši trgovinski odnošaji z Nemčijo se bodo poglobili

Izjava nemškega gospodarskega ministra dr. Funka

Nemški gospodarski minister dr. Funk, ki je imel v Beogradu več konferenc z min. predsednikom dr. Stojadinovićem, trg. ministrom inž. Kabalinom ter drugimi vodilnimi možmi našega gospodarstva, je sprejel v ponedeljek novinarje ter jim dal po uvodni besedi trgovinskega ministra inž. Kabalina daljšo izjavo. Po zahvali novinarjem za veliko pažnjo, ki so jo pokazali pri njegovem bivanju v Beogradu, je izrazil prepričanje, da ne bo imelo njegovo bivanje v Jugoslaviji zanj samo prijetnih in poučnih vtisov, temveč tudi koristnih posledic.

S predsednikom vlade dr. Stojadinovićem in s trg. ministrom inž. Kabalinom ter drugimi gospodarskimi ministri trgovinskih resorov je imel več razgovorov, ki so imeli la cilj, da se trgovinski odnošaji med Nemčijo in Jugoslavijo konsolidirajo in če je mogoče, še poglobijo. Rezultat teh razgovorov je, da se bo takoj tu v Beogradu sestal odbor delegatov nemške in jugoslovanske vlade.

Takoj se bodo začela pogajanja delegatov, ki naj sedanje trgovinske odnošaje utrde in pripravijo novo trgovinsko pogodbo, ki naj bi veljala za daljšo dobo. Na koncu svojih razgovorov je povabil trg. ministra inž. Kabalina, da pride v Nemčijo ter je ta njegovo povabilo tudi sprejel.

Za časa svojega bivanja v raznih krajih Jugoslavije sem mogel ugotoviti resnično stanje gospodarstva v tej državi. Prišel sem do zaključka, da so dane sijajne možnosti za nadaljnji napredek proizvodnje, če se gospodarski odnošaji Nemčije in Jugoslavije še bolj povežejo.

Obiskal sem razstavo, ki jo je včeraj odprl predsednik vlade in ki na zelo nazoren način dokazuje, kaj je storila vlada dr. Stojadinovića v treh letih na gospodarskem in socialnem polju. Vidi se, da je jugoslovansko gospodarstvo v teh letih zelo napredovalo in se rešilo iz krize. To je zelo važno, ker pomeni dobro podlago za razširjenje nemško-jugoslovanskih gospodarskih odnošajev.

Ne pozabite gospodje, da more vse, kar proizvaja jugoslovansko gospodarstvo, absorbirati nemško gospodarstvo in da more Nemčija dobaviti Jugoslaviji vse, kar ta potrebuje. Pri tem pa je posebno važno, da moremo potrebne pogodbe skleniti za daljšo dobo. Samo dalj časa trajajoče pogodbe morejo omogočiti zdravo proizvodnjo in dobre cene. Za stalnost cen jugoslovanskih proizvodov moremo mi jamčiti. Naše gospodarstvo je or-

ganizirano tako, da je gibanje cen ter mezd in vsega drugega pod kontrolo in zato moremo sklepati gospodarske posle tudi za daljšo dobo.

Promet med Jugoslavijo in Nemčijo se je razvijal v zadnjih letih tako ugodno, da gre danes polovica jugoslovanskega izvoza v Nemčijo. Še važnejša posledica mojega potovanja v Jugoslavijo pa je prepričanje, da so v tej državi vse možnosti za povečanje proizvodnje ter izboljšanje njenega splošnega gospodarskega stanja. Naj omenim tu le važnost spopolnitve cestnega omrežja ter izkoriščanje naravnih zakladov Jugoslavije.

V svojih razgovorih sem naglasil, da more Nemčija v tem pogledu Jugoslaviji pomagati. Je pa tudi v interesu Nemčije, da gospodarstvo Jugoslavije napreduje, ker Nemčija želi, da je Jugoslavija gospodarsko močna. Ni treba posebej naglašati važnost povečanja proizvodnje v Jugoslaviji.

Posebej pa bi rad poudaril, da moje potovanje v Jugoslavijo ni združeno z nikakimi političnimi namerami. Vendar pa je eno vsekakor jasno: gospodarska politika se ne more ločiti od splošne velike politike. Nasprotno se gospodarska politika vodi vedno v smislu splošne velike politike. Prijateljski odnošaji kr. Jugoslavije do Nemčije so naravni pogoj za gospodarske načrte, ki jih nameravamo izvesti.

Nemčija je za južnovzhodne države Evrope najboljši odjemalec, in sicer za vse proizvode brez izjeme. Južnovzhodna Evropa je na-

ravnini trg za nemške proizvode ter tudi zemljepisna lega ter struktura gospodarstva v teh državah omogočata najbolj ozke zveze teh držav z Nemčijo. Države južnovzhodne Evrope morejo tako biti popolnoma neodvisne od velikih svetovnih trgov, ki so izpostavljene tako velikim izpremembam.

Te države imajo zlasti ta interes, da zagotove sebi stalnost cen, kajti za kmetovalca je najvažnejše to, da ima gotovost, da bo mogel vnovčiti svoje pridelke po vedno enako ugodnih pogojih. Te prednosti ne morejo nuditi druge države v tej meri ko Nemčija. Kajti druge države ne morejo v tej meri absorbirati produkcijo teh držav, ker je njih gospodarska struktura drugačna. Zato skušajo ta nedostatek prikriti s krediti. Toda s krediti se ne more pomagati v veliki meri, zlasti ne za daljšo dobo, poleg tega pa se krije v kreditih nevarnost, da spravijo dolžniške države v politično in gospodarsko odvisnost. Gospodarski odnošaji z Nemčijo pa ne morejo pomeniti nikake nevarnosti za politično samostojnost teh držav.

Hvaležen sem, da sem naletel tu na tako prijateljski sprejem ter da sem našel toliko razumevanja za gospodarsko politiko, ki jo vodimo v Nemčiji in za katero sem jaz odgovoren. Moje prepričanje je, da bodo sedanja pogajanja dalja v najkrajšem času praktične rezultate, ki bodo podlaga za nove in še večje načrte ter za še bolj tesno gospodarsko sodelovanje obeh držav. Narodni naših dveh držav bodo imeli od tega samo korist.

Veliki dogodki in lesno gospodarstvo

>Drvočrta< ocenjuje vpliv zadnjih velikih dogodkov na razvoj lesnega trga takole:

Lesno gospodarstvo izvoznih držav v Evropi ima sedaj za seboj ravno tri četrletja 1938. ter se že bliža čas, ko se bo mogoče vprašati, kakšen je bil uspeh leta. Samo tri mesece, pa bo že mogoče napraviti bilanco za l. 1938. In videli bomo, da je ta bilanca znatno slabša od one v l. 1937. Na mednarodnih sestankih zastopnikov lesnega gospodarstva se je stalno govorilo le o zmanjšanju količin prodanega blaga, o slabih cenah ter o vedno večjih omejitvah po mednarodnih organizacijah lesnega gospodarstva. Konjunktura je znatno popustila. Če se vprašamo, kaj bi moglo v bližnji bodočnosti

vplivati na zopetno izboljšanje situacije, bi mogli le težko odgovoriti.

Predvsem bi bilo potrebno, da bi zopet zavladalo neko zaupanje. Srednja Evropa je pred reorganizacijo, vprašanje pa je, če se bodo obnovile one sile, ki pomenijo obnovo. Gre tudi za finančno stanje.

Zaenkrat vse kaže na to, da bo še treba nekaj časa, da se vse v resnici pomiri. Za prodajo gozdnih proizvodov še ni videti ugodnih znakov.

Da bo slika bolj jasna, je treba navesti nekaj števil. Naša država je izvozila v prvi polovici l. 1938. 411.407 ton lesa v vrednosti 342,8 milijonov din. V prvi polovici leta 1937. je znašal izvoz 517.249 ton v vrednosti 460,24 milijona din.

Trgovina I. C. Mayer v novi palači

Renomirana, nad 100 let stara ljubljanska trdnjava I. C. Mayer se je vselila v svoje nove prostore, v palačo, ki jo je sezidala na mestu nekdanje Lassnikove, oz. pozneje Peskove hiše. S sezidavo nove palače je bilo tudi rešeno važno prometno vprašanje, ter je bila zelo prometna in mnogo preozka Wolfova ulica znatno razširjena. Glavni del Wolfove ulice je s tem skoraj čisto urejen.

Nova palača je v resnici okras Ljubljane in njena elegantno zakrožena linija ob Ljubljaniči nudi posebno lep pregled.

Načrte za palačo je napravil arh. St. Rohrman, nadzorstvo nad stavbo je imel arh. Rudolf Treo. Stavbena, težajska, zidarska, betonska in železobetonska dela je izvršila trdnjava Tönnies. Vsa obrtniška dela pa so napravili domači obrtniki.

Tesarska dela je opravila trdnjava Martine, kleparska Žitnik, mizar-ska Rojina in Ivan Černe iz St. Vida, steklarska Pauschin in Klein, parkete Bokal in Puh, slikarska Letnar in Hlebš, ključavničarska Rebek in Geyer, vodovodne instalacije Hudnik, električne instalacije L. Pavlič, plinske Nahtigal, centralno kurjavo inž. Likar, žaluzije Šenica, notranje mizar-sko delo po projektu arh. Rohrmana trdnjki Naglas in Černe, tovarno in osebno dvigalo je dobavila trdnjava Sigler, pečarska dela pa Kalmus & Ogorelec, tapetniška dela Naglas, kamnoseška Toman in Vodnik, lignolitični tlak inž. Hmelj, linolejni tlak Černe, stropna dela Kogovšek, zlahni omet na fasadi Brezovnik, umetni kamen pa »Cementnine«.

Palača, ki je bila v surovem stanju dogotovljena že konec lanskega leta, je ob Marijinem trgu dolga 16 m, ob Wolfovi ulici in nabrežju pa 45 m. Palača je štirinadstropna, oziroma z galerijo petnadstropna. V pritličju je poslovni lokal za drobni promet, enako so za drobni promet galerija, I. nadstropje in del II. nadstropja. Ostalo II. nadstropje je namenjeno prometu na debelo. V kleti so skladišča. V višjih nadstropjih pa so stanovanja, in sicer tri trisobna, dvojne dvosobnih, zasebno stanovanje g. Mayerja in stanovanje za hišnika. Vsa stanovanja in del lokalov se kurijo z osrednjo kurjavo, sprejemni poslovni lokal pa s segrevanim zrakom.

V novih prostorih ima firma Mayer poleg posebnega oddelka za fino blago še poseben oddelek za ceneno blago.

Vzorno urejeni novi lokali trdnjke Mayer so atrakcija za Ljubljano. Zivahno vrvenje že vlada v novih lokalih in želimo firmi, da bi imela v novih prostorih kar največ uspeha.

Stroški nakladanja in razkladanja ter plačilo skupnega davka

Zadnji »Fin. zbornik« je objavil naslednje obvestilo, ki je važno tudi za trgovce:

»Zaradi pravilnega izvajanja določbe t. 3. § 4. zakona o skupnem davku na poslovni promet je izdal davčni oddelek finančnega ministrstva pod št. 44.008/III naslednje pojasnilo:

Ker nosi po cif klavzuli kupec vse stroške za prevzem in nadaljnjo odpravo blaga, je treba z ozirom na določila čl. 9. in 11. uredbe št. 10.100/III/31 ter v zvezi s toč. 3. § 4. zakona o skupnem davku na poslovni promet vrednosti uvoženega blaga dodati še stroške za razkladanje blaga z ladje ter stroške za nakladanje v vagone, če se odpošlje blago naprej.

Nalaga se carinarnicam, da se v vsakem primeru ravnajo po tem pojasnilu.

Vsak trgovec mora biti naročnik „Trgovskega lista“

Razstava slovenske knjige

Prepričujoč dokaz naše visoke kulturne stopnje

V nedeljo je bila slovesno odprta v Trgovskem domu razstava slovenske knjige, ki jo je priredilo Društvo slovenskih književnikov. K otvoritvi so se zbrali prvi predstavniki naših kulturnih in gospodarskih organizacij ter naši najpomembnejši kulturni delavci.

Otvoritveni govor je imel književnik France Koblar. Velike misli je izrekel v svojem govoru in želeli bi bilo, da bi te globoko odmevale v vsem našem narodu in v vsej naši družbi.

»V dnevih velike svetovne zaskrbljenosti, nemira in strahu, posebej pa še v tesnobi, ki je pritiskala na zavest malih narodov je pripravilo Društvo slov. književnikov razstavo slovenske knjige od leta 1918. do danes. Z njo smo hoteli počastiti ustanovitev narodne države in obuditi spomin na tiste oktobrske dni pred 20 leti, ko je duhovna in nravna sila našega naroda toliko dozorela, da je mogel izreči svoje voljo do popolne nepodložnosti in ko je svobodno odločil o svoji usodi. Nasproti telesni sili, ki tako rada premika in preureja podobo sveta, se hočemo zagledati v knjigo, ki je ne more premagati nobena surova sila ...

Razstava naj pokaže, da je duhovna sila, položena v knjigo, prevzela vse plasti našega naroda, da mu daje vsega, od preprostih navodil za vsakdanje življenje do najvišjih znanstvenih dognanj ...

Po kratki karakterizaciji časa, s smrtjo Cankarja začete dobe zadnjih 20 let, je prof. Koblar nadaljeval:

»... Treba priznati, da sta svetovljanska ravnodušnost do vsega prirodnega in novodobni neosebni avtoritarni nacionalizem enako neprijazna pravemu narodnemu duhu. Toda vse ustvarjajoče sile, tiste, ki se vežejo s preteklostjo in tiste, ki nemirno teže v novo prihodnost, so se strnile proti vsakemu poskusu, da bi naš narod utrpel svojstvenost svojega jezika in svojo duhovno samobitnost. V tem času smo v resnici preizkusili našega duha in pokazali voljo do življenja ...

»... Ko prihaja naša knjiga v svet, se krči in bori za življenje pri Slovincih izven naših državnih meja ...

Poudariti moramo, da je samo eno naše kulturno slovenstvo, to se pravi, celo, in samo eden lep in vreden smisel jugoslovanstva, to je enako ubrano sožitje in napredek vseh ustvarjajočih sil. Le tako ne bomo ohranili samo svojega naroda, ampak utrdili in povečali vse nravne sile naše državne skupnosti ...

Na koncu svojega govora se je zahvalil prof. Koblar banu dr. Natlačenu in županu dr. Adlešiču za podporo, Združenju trgovcev za prepustitev dvorane ter vsem, ki so pri organizaciji razstave sodelovali.

Gostje so si nato ogledali razstavo.

Prvi vtis, ki ga dobi takoj sleherni obiskovalec razstave, je, da vsak strm nad to obilico knjižne proizvodnje v kratkih 20 letih. In vendar je na razstavi samo izbor vseh knjig, le 3000 knjig od 12.000, ki so prišle v tej kratki dobi na knjižni trg. Kje je še na svetu milijon ljudi, ki bi se mogli ponasati tudi le s primeroma tako velikim knjižnim delom!

Ko pa človek podrobneje gleda razstavljenе knjige, vidi, da ni impozantna samo količina knjižne proizvodnje, temveč da je tudi kvalitetna in vsestranska ter da obsega vse panoge duševnega dela. Hkrati pa vidi tudi obiskovalec, kako je stalno rasla oprema slovenske knjige, da tudi po svoji zunanosti vzdrži vsako konkuren-

co. Tako je vsa razstava en sam dokument našega močnega kulturnega življenja in naše volje in sposobnosti za nadaljnji napredek našega kulturnega življenja. Zato odhaja vsak obiskovalec z razstave v zavesti, da moremo biti ponosni na svoje kulturno življenje, da moremo nekaj pokazati in da glede knjižne produkcije kljub svoji maloštevilnosti korakamo vstric z drugimi narodi. A kako mogočnejši bi še bil ta dokaz, če ne bi bila

Nekaj misli za bodočo razstavo slovenske knjige

Razstava slovenske knjige, ki je bila v nedeljo odprta, je prva splošna razstava slovenske knjige, poleg tega omejena na zadnjih 20 let. Kljub tej omejitvi pa je njeno bogastvo tako veliko, da je dvorana Trgovskega doma mnogo premajhna. Razstava je zato stisnjena, premalo pregledna in povsod se vidi, kako je ozkost prostora ovirala prireditelje razstave.

Slovenska knjiga je naše najdragocenejše kulturno orožje in zato ji moramo dati prostora, da se od vseh strani pokažejo njene posebnosti, njene prednosti, pa tudi nevšečni pojavi.

Sedanja razstava že naravnost spodbuja k veliki splošni razstavi slovenske knjige, ki bi morala biti vsaj ob 400letnici Trubarjevega »Katekizma«, kakor je dejal prof. Koblar v svojem govoru. Veličastna bi morala in tudi mogla biti ta razstava in zato je prav, da bi se takoj začeli nanjo pripravljati, da bi bila v vsakem pogledu na višku. Slovenska knjiga to v resnici zasluži!

Ni še pozabljeno, kako se je norčeval nemški grof Auersperg, da more vso slovensko literaturo prinesiti v mali culici. Spomenik so postavili nemškemu grofu za to žalitev v Ljubljani, danes pa je dobil ta grof drugačen spomenik, ko je razstava slovenske knjige za vedno osmešila njegovo žalitev. — Takšne dokumente naših bojev in naše rasti bi morala bodoča velika razstava slovenske knjige živo predstaviti.

Jasno bi se moralo tudi videti, kako je rasla naša knjižna proizvodnja, čeprav je beda morila naše ljudi, čeprav ni bilo skoraj od nikjer nobene pomoči. Le nekaj mecenov je stalo slovenski knjigi ob strani.

Posebej bi morala razstava opozoriti tudi na naše vrhove. Tem večja je ta dolžnost, saj mnogi

Politične vesti

Novo češkoslovaško vlado je zopet sestavil general Syrovi in bodo v tej vladi trije Slovaki.

Poslanci Hlinkove stranke so predložili svoj ultimatum, ki zahteva priznanje popolne avtonomije, skupne bi naj ostale samo zunanja politika, finance in vojska.

Papež je sprejel češkoslovaškega poslanika pri Vatikanu Radinskega ter dal svoj blagoslov novi češkoslovaški državi.

V ponedeljek se je začela v londonskem parlamentu velika debata o zunanji politiki angleške vlade. Zanimanje za sejo je bilo izredno veliko, ker se velik del poslancev nikakor ne strinja s Chamberlainovo politiko.

Prvi je govoril na seji bivši mornariški minister Duff Cooper, ki je pojasnil vzroke svoje demisije. Dejal je, da mu je bilo težko, ko je videl, kako je velika množica čestitala Chamberlainu k Münchenskemu sporazumu, on pa je bil prepričan, da ni nobenega vzroka za čestitanje. Vedno je bil mnenja, da mora biti angleška politika takšna, da si morejo biti drugi narodi vedno na jasnem, kaj nameravamo. Tudi 1. 1914. ne bi prišlo do vojne, če bi takoj Nemčija nedvomno vedela, kakšno stališče bo zavzela Anglija. Velika napaka je bila, da tudi sedaj nismo dali te jasnosti. Za preprečenje vojne je bilo čvrsto

celi tretjini našega naroda odvzeta vsaka možnost kulturnega udeleževanja!

Razstava slovenske knjige je dosegla svoj namen: pokazala je bogastvo naše knjižne proizvodnje, dokumentirala višino naše kulturne stopnje ter prepričala nas in druge, da se sme slovensko kulturno življenje le pospeševati, nikdar pa ne ovirati. Zanosna moralna sila veje iz razstave slovenske knjige.

njih niso v svojem življenju doživeli pravega priznanja za svoje delo. V naši knjigi je reproducirano vse naše narodno življenje in nazorna reprodukcija vsega tega bi morala biti razstava slovenske knjige.

Ni pa samo velikanska naša knjižna proizvodnja, velikanski je tudi konsum slovenske knjige, saj se mora vedno vzdrževati sama. Zato treba tudi pokazati, da gre naša knjiga med narod, da je v resnici last vsega naroda. Tudi ljudsko knjižništvo spada v razstavo slovenske knjige.

Bodoča velika razstava slovenske knjige bi morala biti tudi prava tekma naših založb. Mnogo so te storile za napredek naše knjige in te zasluge je treba javno priznati. Tako zasluži Akademski založba s svojimi izbranimi in vseskozi reprezentativnimi deli, da ji je posvečen na razstavi slovenske knjige poseben oddelek. A podobno zasluži to tudi cela vrsta drugih naših založb.

Bodoča razstava slovenske knjige mora biti reprezentativna v najboljšem smislu besede. Saj se nikjer slovenska kultura tako mogočno ne reprezentira ko v slovenski knjigi.

Pa tudi učinkovita propaganda za našo knjigo mora biti bodoča razstava. Nazorno je treba ljudem pokazati, kako je lepa knjižnica tudi največji okras stanovanja. In pokazati je treba, kako si more vsakdo polagoma zbrati vsaj skromno knjižnico.

Vsi brez izjeme smo prejeli od slovenske knjige in njej se moramo predvsem zahvaliti za ves svoj kulturni napredek. Z veliko reprezentativno razstavo slovenske knjige se oddolžimo slovenski knjigi in ustvarili bomo tla za nove napredke, za nove razvojne možnosti.

je Nemčija popustila. Godesberški ultimatum šestih dni je bil podaljšan v 10 dni. Plebiscitno ozemlje bi zasedle po prvotni zahtevi Hitlerja nemške čete, sedaj ga bodo mednarodne. Prebivalstvo dobi nadalje pravico opcije. Vsa sporna vprašanja rešuje mednarodna komisija (katere predsednik pa je Nemec, kar je pozabil dostaviti Chamberlain). Anglija in Francija jamčita za češkoslovaške meje, Nemčija in Italija pa šele po ureditvi vprašanja poljske in madžarske manjšine. Münchenski sporazum je delo vseh in nihče ne more reči, da je zmaga ene same države (?). Münchenski sporazum je končno dokazal, da so velesile sposobne rešiti tudi najtežje položaje brez vojne.

Chamberlain je nato na dolgo in na široko govoril o zaslugah Češkoslovaške, ki je s svojo velikansko žrtvijo rešila mir. Zato zaslužijo vse priznanje. Anglija bo dala zato Češkoslovaški takoj posojilo 10 milijonov funtov ter je s simpatijo sprejela češkoslovaško prošnjo za posojilo v višini 30 milijonov funtov. Chamberlain je nato izrekel še svoje priznanje Mussoliniju in Hitlerju, zlasti pa Mussoliniju, ki je bil zelo aktiven. Enako se je zahvalil tudi Daladieru. Glede deklaracije, ki jo je skupno podpisal s Hitlerjem, da se bodo v bodoče reševala vsa sporna vprašanja med Anglijo in Nemčijo z razsodiščem, pa je izjavil, da Anglija ni s to deklaracijo prevzela nobenih obveznosti. Zaradi Münchenskega sporazuma pa se oboroževanje Anglije ne sme ustaviti, temveč bo to storila šele takrat, kadar se bo dosegel sporazum med vsemi narodi.

Sledila je debata, ter je kot prvi govoril vodja laburistične opozicije major Attlee, za njim pa voditelj liberalne opozicije Sinclair. Oba sta grajala politiko Chamberlaina. Mnogo pozornosti je vzbudil govor bivšega ministra Edena, ki je naglasil, da je tudi zasluga predsednika Roosevelta, če ni prišlo do vojne. Največje priznanje pa je treba izreči čsl. vladi. A tudi vse žrtve Češkoslovaške ne bi zadostovale za ohranitev miru, če ne bi izjavile Francija, Anglija in Rusija, da bi za primer vojne skupno nastopile. Münchenski sporazum nima nič skupnega z načelom narodne samoodločbe in zato so ga mnogi občutili kot ponižanje. Pravo razliko med godesberškim ultimatom in Münchenskimi sporazumom bo mogoče spoznati šele takrat, kadar bo razmejitvena komisija končala svoje delo. Eden je nato naglasil, da bi morala Češkoslovaška takoj, ko je pristala na Münchenski sporazum, tudi dobiti garancijo za svoje nove meje.

Eden je opozoril, da preti velika nevarnost miru, če bi se mednarodna politika oprala le na štiri velesile, ker so male države prvovrstni činitelj miru. Demokracije morajo v bodoče voditi svojo politiko prav tako odločno, kakor jo vodijo vlade z drugimi sistemi. Oborožitev pa se mora na vsak način spopolniti. Edenov govor je bil sprejet tako od opozicije kakor tudi od mnogih vladnih poslancev z velikim odobravanjem.

Stališče bivšega mornariškega ministra Duff Coopera so glede vladne zunanje politike zastopali tudi trgovski minister Stanley, kmetijski minister Mollison, minister za ljudsko zdravje Elliot ter lord čuvar pečata Delaware. Pričakujejo, da bodo tudi ti ministri podali svojo ostavko.

Pod predsedstvom Lebruna je včeraj franc. ministrski svet v Parizu odobril Daladierovo poročilo o zunanji in gospodarski politiki.

Tudi francoski predsednik vlade je dal obročun na včerajšnji seji parlamenta. Ker so rasle zahteve čeških in nemških novih predlogov, se do zadnjega ni našla potrebna skladnost in je manjkalo časa. To je glavni izgovor Daladierove politike. Vendar je vlada dobila zaupnico s 555 proti 75 glasovom, 3 pa so se vzdržali glasovanja. Protij je glasovalo 73 komunistov in 2 neodvisna, med njima De Kerllis.

Daladier je pohvalil Čehoslovaške, ker priznava njim glavno zaslugo, da se je mogel ohraniti mir. Malo je držav, ki bi sprejele take žrtve. Za Francijo pa so pogajanja uspešna zaradi tega, ker se je mogla opreti na svojo vojsko.

Glede pomoči Češkoslovaški za nove meje, je izjavil Daladier, pa Francija in Velika Britanija brez vsakega pridržka in odloga sodelujeta pri mednarodnih jamstvih glede novih meja za primer nezvnanega napada.

Francoska vlada je predložila načrt za važen pooblastilni zakon, s katerim bi izvedla gospodarsko obnovo države.

Francija bo hkrati s priznanjem italijanskega imperija imenovala poslanika v Rimu, ki bo zato akreditiran že pri kralju in cesarju, nato pa bo uredila tudi zveze s špansko nacionalno vlado.

Denarstvo

Dvigavanje vlog se je popolnoma ustavilo

Naval vlagatelj na denarne zavode je popolnoma prenehal, zlasti odkar je postalo jasno, da je vsa vojna nevarnost minila. Kakor smo že zadnjič poročali, so začeli vlagatelji že znova vlagati denar. Ista poročila prihajajo tudi iz drugih jugoslovanskih mest.

>Politika< pa nadalje poroča, da so beograjske banke sklenile, da v bodoče ne bodo sprejemale več večjih vlog brez odpovednega roka. Beograjske banke so sklenile to zato, ker v nasprotnem primeru ne bi mogle brez strahu nalagati denar v koristne namene, ker bi se morale vedno bati navala vlagatelj.

Tečaj se dvigajo še nadalje

Tečaji drž. vrednostnih papirjev se na vseh naših treh borzih dvigajo ter so že skoraj v celoti dosegli prejšnjo višino. Tako je vojna škoda bila v Zagrebu po 478 do 480, v Beogradu celo po 478 do 481, 4% agrarne obveznice so bile po 62-64, 6% begluške po 93 (za blago), 6% dalmatinske po 90 do 92, 7% stabilizacijsko posojilo po 99'50-101, 7% investicijsko posojilo po 100, 7% Blair po 93'25 do 94'50, 8% Blair po 95'50 do 97 din.

Zopet so popustile klirinške marke, in sicer so včeraj na beograjski borzi notirale 14.1084, v Zagrebu 14, v Ljubljani 14'10.

Tečaj angleškega funta je ostal neizpremenjen.

Naše terjatve proti Nemčiji narasle

Po izkazu Narodne banke so se naši kliringi v času od 22. septembra do 3. oktobra spremenili takole (vse številke v milijonih dolžne valute):

	3. X.	Razlika proti 22. IX.
Pasivni kliringi:		
Švica šv. fr.	5,12	- 0,09
Češkoslovaška Kč	172,23	+ 1,12
Belgija belge	2,56	+ 0,004
Romunija din	6,02	- 1,97
Madžarska din	39,01	- 1,93

Aktivni kliringi:		
Italija (novi) din	90,02	- 1,29
Bolgarska (redni) din	1,58	+ 0,33
Bolgarska (tur.) din	0,69	+ 0,02
Turčija din	18,48	+ 1,25
Poljska din	6,10	- 0,99
Španija pezeta	2,90	brez spremembe
Nemčija RM	18,15	+ 0,87

Odlog plačil

je odobrilo kmetijsko ministrstvo: Posojilnici na Črni gori pri Ptuj, r. z. z. n. z. za 6 let od 8. aprila 1938. dalje in obrestno mero za

stare vloge in na tekoče račune 2% bruto, računši od 8. novembra 1937. dalje;

Posojilnici v Framu, r. z. z. n. z., odlog za 6 let od 16. septembra 1938. dalje in 2% no obrestno mero za stare vloge in na tekoče račune počeni od dne prijave, to je 28. februarja 1937.

Glede eskontiranja drž. blagajniških zapiskov, je objavilo fin. ministrstvo naslednje: Drž. hip. banka in Poštna hranilnica sprejemata v vsakem času brez ozira na višino vsote blagajniške zapiske v eskont. Denarni zavodi morejo zato računati na to, da dobe blagajniške

zapiske vsak hip izplačane v gotovini in tudi pred rokom zapadlosti. Po izkazu Češkoslovaške narodne banke z dne 22. septembra se je državni dolg pri banki znižal za 2004 milijone Kč, ker je Češkoslovaška proglasila vse bankovce po 100 Kč za državne bankovce. Obток bankovcev je zato padel za 2.307 na 7.301 milijon Kč. Nadalje so se znižala menična posojila za 204 na 2309, lombardna pa za 90 na 3.479 milijonov Kč. Zlato kritje se je dvignilo na 26'5 %.

Češkoslovaška vlada je odredila, da morajo vsi prebivalci na Češkoslovaškem ponuditi Čsl. narodni banki v odkup vsa tuja plačilna sredstva, vse zlato, srebro in platino, nadalje vse vrednostne papirje, ki se glase na tuje valute.

male volnene industrije, da kupuje po visokih cenah slabo domačo volno — in obvezna ponudba te volne bi bila gotovo velika — bi pomenilo za našo volneno industrijo ne samo težko, ampak tudi preteško breme.

Zunanja trgovina

Poostritev kontrole cen za uvozne predmete

Narodna banka je sklenila poostriiti kontrolo cen uvoznih predmetov na podlagi uvoznih dokumentov. Da bi se mogla ta kontrola stvarno izvajati, se odreja: vsi razveljavljeni uvozni dokumenti, na podlagi katerih so bila izvršena plačila po 20. septembru 1938 za uvoženo blago, čigar vrednost prekaša 500 funtov, se morajo dostaviti Nar. banki zaradi kontrole cen.

Narodna banka je izplačala po italijanskem kliringu nakaznice do št. 16.803 z dne 11. junija 1938. V drugih kliringih ni nikakih sprememb.

Konferenca delegatov izvoznih ustanov držav Balkanske zveze bo ta mesec, v oktobru, v Atenah.

Brzojavni promet med Jugoslavijo in Češkoslovaško je zopet odprt.

Kmetijski minister je odobril prispevek 500.000 din za nove vinske kleti v Ptuj in 100.000 din za vinogradniško zadrugo v Metliki.

Turška vlada je znižala uvozne carine za nekatere stroje in orodje.

Z Romunijo je bil sklenjen dogovor, da nam bo Romunija na podlagi sporazuma iz l. 1936. dobavila še 15.000 ton nafte. Sporazum z Romunijo o nabavi nafte pa ne bo več podaljšan, ker ne ustreza našim interesom.

Nemško gospodarsko ministrstvo je dovolilo, da se sme uvoziti in prodati za 30.000 RM naših čipk in narodnih vezenin na dunajskem velesejmu.

Italijanska vlada je uvedla monopol za trgovino s tujimi filmi. Monopol je oddan italijanski družbi »L'Ente Nazionale industrie Cinematografiche«.

Že v 24 urah barva, plesira in kemično snazi obleke, klobuke itd. Škrobi in svetlolika srajce, ovratnike in manšete. Pere, suši, monga in lika domače perilo

tovarna JOS. REICH
Poljanski nasip 4-6. Selenburgova ul. 3
Telefon št. 22-72.

Dve leti uredbe o odkupu bombaža

Za pospeševanje kmetijstva v Južni Srbiji — ki je vladni posebno pri srcu, kot je izjavil ministrski predsednik Stojadinović letos ob priliki otvoritve električne centrale v Treski — je pred dvema letoma izšla uredba o odkupovanju domačega bombaža. Ob izdaji te uredbe se je poudarjalo, da je namen uredbe povečati pridelovanje južnosrbskega bombaža, ker da bo to znatno olajšanje za našo trgovinsko bilanco. V našem uvozu tvori namreč uvoz bombaža eno važnih postavk, ki je v zadnjih letih radi razvoja naše tekstilne industrije v močnem porastu; v letih 1932.—1937. je Jugoslavija uvozila letno povprečno za 188 milijonov din. Od 112 milijonov v l. 1932. je uvoz bombaža narastel na 254 milijonov l. 1937. V primeri z uvozom iz produkcija makedonskega bombaža še neznatna; znašala je l. 1935. 2095 mc, l. 1936. 4513 mc, l. 1937 (po cenitvah) 7000 mc.

Uredba je prevladala breme pospeševanja južnosrbijanskega pridelovanja bombaža na tekstilno industrijo, ki mora odkupiti po kvotah ves pridelek domačega bombaža po ceni, ki je za 50% višja od cene za middling bombaž na newyorskji borzi. Kvote domačega bombaža, ki odpadejo na vsako posamezno podjetje in ceno, določa vsako leto ministrstvo za trgovino in industrijo. Za letošnje leto je določena za južnosrbijan-

ski bombaž cena 17'50 din, dočim stane uvoženi bombaž naše tovarne 12 din po kg. Za našo industrijo pomeni torej pri današnji veličini pridelka odkup južnosrbskega bombaža finančno breme v višini okroglo 4 milijonov din; k temu bremenu pa je prišteti še stroške, ki jih ima industrija radi slabe kvalitete južnosrbskega bombaža.

Uredba o odkupu domačega bombaža je dosegla svoj namen, v kolikor je zvišala pridelek domačega bombaža; pridelek se je trikratno povečal. Ni pa dosegla uredbe nikakšnega zboljšanja v kvaliteti bombaža, kar naj bi bil glavni namen uredbe. Kmetije imajo zagotovljen odkup bombaža po rentabilnih cenah in zato ne skrbijo za boljšanje kvalitete. Naša industrija je zaradi slabe kvalitete blaga primorana mešati južnosrbski bombaž z uvoženim, se čimer pa za industrijo še ni konec komplikacij. Južnosrbski in uvoženi bombaž imata različne lastnosti, zlasti različno reaktivnost pri barvanju. Zgodilo se je, da so zaradi razlike v barvah tovarne morale zavreči že gotov izdelek.

Naša industrija je pač pripravljena še naprej doprinesati za južnosrbski bombaž neke žrtve. Toda pogoj za takšne žrtve je, da bo odkupljeni domači bombaž v kvaliteti ustrežal. Vendar nima smisla pospeševati produkcijo, katere pridelek je neuporaben. Da

bi pa kvaliteta bombaža ustrežala, je potrebno predvsem dvoje: Uredbo je treba spremeniti tako, da se v bodoče odkupuje po diktirani višji ceni samo bombaž, čigar kvaliteta ustreza potrebam industrije. Sklad pa, osnovan preteklega leta, naj res služi in ustreza svojem najvažnejšemu namenu, to je pospeševanju kvalitete bombaža, zlasti pridelovanju semena. (Dne 8. oktobra 1937. je izšel na temelju uredbe pravilnik, ki ustanavlja sklad, ki služi za izplačevanje razlike v ceni med uvoženim in domačim bombažem onim kupcem, ki kupijo domači bombaž izven obvezne količine, za ustanavljanje združnih skladišč ter združnih naprav za čiščenje bombaža.)

Pa še nekaj! Na istem principu kot uredba o odkupu bombaža, to je na obremenitvi industrije v korist kmetijstva, je tudi uredba o preskrbi industrije z oljnatimi semeni. Ta uredba je imela za posledico, da je vso trgovino z oljnatimi semeni prevzel Prizad. In že se govori o uredbi za odkup domače volne, po kateri naj bi domača volnena industrija kupovala domačo volno po višjih cenah kakor pa so svetovne. Če danes naša industrija le v mali meri uporablja domačo volno, je razlog pač v neustrezajoči kvaliteti te volne. Ove pa je v državi čez 8 milijonov, letni pridelek volne znaša čez 3 milijone kg. Zahtevati od naše

Nastanek in razvoj mest na Dolenjskem XVII.

Višnja gora pa je bila po sodbi Coste tako revna, da je komaj še zaslužila ime mesta.

Poleg Krškega, ki mu je slej ko prej živahna plovba po Savi prinášala vendar nekaj koristi, je edino Novo mesto moglo v prvi polovici devetnajstega stoletja zaznamovati vsaj nekaj napredka: 1816 je bila ustanovljena dekliška šola, 1830 obnovljen kapitelj, 1845 pa mestni špital. Okrožni načelnik baton Rechbach je dal zasadi ti koštanjev dreved ob takrat novem pokopališču za sprehajališče meščanov, ki pa so za to takrat kot danes raje uporabljali Glavni trg.

Tudi družabno življenje se je v naših dolenjskih mestih razvijalo v zelo skromnih mejah. Običajne gostilniške veselice so nudile meščanom nekaj zabave, tu in tam je zašla k njim kaka potujoča komedijantska družina, ki je n. pr. v Novem mestu prirejala svoje predstave tudi že v opuščeni cerkvi sv. Antona oziroma sv. Florijana, uradništvo in častništvo pa si je v Novem mestu 1840 osnovalo svoje družabno središče v Kazini, ki je bila seveda pridržana le takozvani »boljši« družbi: razen uradnikom in častnikom le še temu ali onemu v mestu ali okolici stanujočemu graščaku.

Da je bil občevalni jezik te družbe nemški, še poudarjati ni

treba. V predmarčni dobi jerobstva dunajske birokracije in nje-nega policijskega nadzorstva drugače niti biti ni moglo. O meščanstvu Novega mesta in v precejšni meri tudi v meščanstvu ostalih dolenjskih mest tudi za prvo polovico devetnajstega stoletja še precej veljajo besede, ki jih je za Novomeščane napisal Franc Anton pl. Breckerfeld že leta 1790.:

>Preje, ko so obrtniki svoje vaje-nice še dobivali po posredovanju svojih cehovskih organizacij, so prišli pogosto tudi tujei v deželo. Zato je v tem mestecu nastala tako raznovrstna mešanica narodnosti. Zato v tem mestu, čeprav je globoko na deželi, zastojni iščeš pravega narodnega značaja. Mnogi v njem so pravi tujei, mnogi pa žive v njem šele v drugem rodu.<

Dolenjska mesta v obdobju narodnega preporoda

Večina slovenskih mest še nima napisane svoje zgodovine za devetnajsto stoletje. Poleg nekaterih skoraj kronističnih podatkov, objavljenih v raznih listih ali naših dokaj skromni memoarski literaturi tudi dolenjska mesta še niso našla svojega zgodopisca, ki bi se podrobneje bavil s polpreteklo dobo. Le Krško ima v Lapajnovi knjigi »Krško in Krčani« zabeleženih nekaj drobcev iz te dobe, za Črnomelj je Leopold Podlogar zabeležil nekaj izpisov iz farne kronike, za Novo mesto je enako izpisal frančiškansko kroniko pred leti umrli p. Alfonz Furlan, poleg tega je v posebni brošuri, izdani

za šestdesetletnico novomeških gasilcev, izšel obris novejšje zgodovine Novega mesta, o dogodkih okoli leta 1865. pa je v »Kroniki slovenskih mest« objavljen daljši članek. Ker je kakršno koli boljše slikanje razvoja naših dolenjskih mest nujno zvezano z dolgotrajnim in zamudnim arhivalnim delom in pregledom našega časopisja, in mimo tega po ugotovitvi dr. Fr. Zwitterja niti niso točno formulirani glavni problemi zgodovinopisja novejšje dobe naših mest, zato tudi ta kratek prikaz niti v najširših potezah ne more zajeti posameznih faktov v razvoju naših dolenjskih mest, temveč se hočem omejiti le na nekaj splošnih opazk, ki so v zvezi predvsem s prebujenjem narodne zavesti našega meščanstva, in še to zlasti onega, ki je živelo v metropoli Dolenjske, v Novem mestu.

19. stoletje je z letom 1848. dobilo ono znamenito ločnico, ki je za večino evropskih narodov resnično pomenila pomlad, v kateri se je pognalo v bohotno rast vse dolgo zatajevano in z vsemi umetnijski metternichovskega sistema zadrževano in uničevano klitje semen, ki jih je v izsušene lehe evropskih narodov s takim zanosom in vero sejala Velika revolucija Francozov ob koncu 18. stoletja.

Kakor pa sta bila pri raznih narodih (pravi Benedetto Croce) različna njih zgodovinski razvoj in njihovo tedanje stanje, kakor so se razlikovali med seboj po duševni strukturi, tako so se razlikovale tudi njih težnje in zahteve od dežele do dežele po zapovrst-

nosti, umerjenosti, podrobnostih in tonu. Če so se v Franciji, kjer so naporu revolucije in imperija že pridobili državljansko enakopravnost in versko strpnost, borili za uveljavljanje in soudeležbo na vladi novih socialnih plasti, so v srednji Evropi zlasti odmevale zahteve po osvoboditvi izpod absolutističnega iga, po osvobojenju narodov izpod nadvlade drugih in po zedinjenju politično razcepljenih ljudstev. Nad vsemi temi in še mnogimi drugimi zahtevami, ki jih je sprožil čas, pa je, kot pravi B. Croce, visela ena sama beseda, ki je vse vsebovala, izražajoč njih najgloblji življenjski vzgon. Ta beseda je bila: svoboda!

Pri nas Slovincih, ki smo takrat živeli še v idilicni odmaknjenosti od velikih tokov sodasnih dogajanj, je le razmeroma malo bistrih glav mislilo po ritmu in taktu velike sodobnosti in mnogim našim domoljubom je leto 1848., kot pravi dr. Ivan Prijatelj, le bolj akademično predramilo glave in manifestiralo so za ravnopravnost le tako vobče iz navdušenja za idealno svobodo.

Vedno glasnejši klici po ustavnosti in svobodi so seveda pronicali tudi v naše meščanstvo, ki je bilo narodno v veliki večini popolnoma nezavedno, z novimi gesli pa tudi ni vedelo prav kaj početi in jih v splošnem niti ni razumelo. Kot slutnja nove dobe in znanilec boljših časov je bil v Novem mestu že 6. januarja 1848., torej več kot dva meseca pred marčno revolucijo, uprizorjen v kazinski dvorani (v sedanjem Kokličevem ho-

telu) Linhartov »Veseli dan ali Matiček se ženik«, ki ni bil samo prva slovenska družabna prireditel v Novem mestu, ampak krstna predstava tega dela pri Slovincih sploh. Čisto politično pointo pa je že imelo novomeško predpustno rajanje. Kot trdi verodostojna tradicija, sta se na pustni terek 7. marca med pustnimi šemami motovilila tudi knez Metternich in Revolucija, ki je osvobodnega politika izganjala z — metlo. Niti teden dni za tem je pravi Metternich resnično bežal pred pravo revolucijo na Dunaju.

Obljuba uvedbe ustavnosti je tudi v naših dolenjskih mestih sprožila seveda čisto svojevrstno navdušenje. V Krškem so napravili n. pr. velik obhod po mestu, nosili pa v sprevodu seveda mizo in stol ter se ustavljali pri vsaki krčmi. Neki Karel Zorič je nastopal kot govornik z zastavo v roki in kričal, kot piše Lapajne: Gott erhalte unseren Kaiser! Gott erhalte die Constitution! Gott erhalte unsere Bestgeber! Medtem je bila miza že polna jedi in pijače, stari in mladi pa so jedli in pili ter vpili: Freiheit, Gleichheit itd., ter se tako opajali ob besedi in vinu, in vinu bolj kot besedi. Iz mest so čudne nove besede prodirale tudi na kmete, kjer so pod »frajstjo« takoj razumeli popolno odpravo tlake, vseh dajatev in davkov — praznovanja pa ta praznik seveda s popivanjem, ki se je končalo z resnimi nemiri po deželi, ko je gosposka zahtevala nadaljnje opravljanje še veljavnih dolžnosti.

(Dalje prih.)

Dobave - licitacije

Direkcija drž. železnic (gradbeni oddelek) v Ljubljani sprejema do 7. oktobra ponudbe za dobavo palic iz železa, plošnatega železa, zakovic ter cinkove pločevine.

Strojni oddelek direkcije drž. železnic v Ljubljani sprejema do 8. oktobra ponudbe za dobavo negašenega apna, z drvmi žganega.

Intendantura štaba sumadijske div. oblasti v Kragujevcu sprejema do 10. oktobra ponudbe za dobavo riža, fižola, masti, kisa, paprike, konserv, kave, čaja itd.

Direkcija drž. rudnika v Brezi sprejema do 12. oktobra ponudbe za dobavo hrastovih pragov, jelovega jamskega lesa, transformatorskega in strojnega olja, porcelanskih podpornih izolatorjev, bakrenega kabla, suhih transformatorjev, transportnega traku (gurtne iz žice) in bakrenih drog.

Direkcija drž. rudnika v Vrtniku sprejema do 13. oktobra ponudbe za dobavo verig, gladnikov za kornje, tlačene lepenke; do 27. oktobra pa sprejema ponudbe za dobavo transformatorjev, varovalk, pocinkanih spojk, žice itd.

Prometno-komercialni oddelek Direkcije drž. železnic v Ljubljani sprejema do 14. oktobra ponudbe za dobavo navadnega okenskega prozornega stekla, mlečnega stekla ter motnega stekla.

Komanda pomorskega arzenala v Titovu (Intendantura) sprejema do 8. oktobra ponudbe za dobavo računskih blokov; do 19. oktobra pa ponudbe za dobavo pnevmatike za motocikle, dizel-motorja, žarnic, platinске žice, dinamо-žice, tlačene lepenke in konstrukcijskega jekla.

Ekonomski oddelek Generalne direkcije drž. železnic v Beogradu sprejema do 8. oktobra ponudbe za dobavo eternit-plošč.

Stab mornarice kralj. Jugoslavije v Zemunu sprejema do 25. oktobra ponudbe za dobavo jeklene vrvi.

LICITACIJE:

Pri Gradbenem oddelku direkcije drž. železnic v Sarajevu bo dne 22. oktobra licitacija za gradnjo signalne in telegrafске delavnice in skladišča.

Pri Centralni direkciji drž. rudarskih podjetij v Sarajevu bo dne 25. oktobra licitacija za dobavo hrastovih brzozavnih drog.

Pri Štabu obmejne čete v Skoplju bo 26. oktobra licitacija za dobavo telefonskega materijala.

Dne 21. oktobra se prodajo pri Direkciji šum v Zagrebu kostanj taninski les, bukova cepana drva, bukova sekana drva, hrastovo oglje itd.

Pri Materialnem oddelku štaba zrakoplovstva vojske v Zemunu bo dne 2. novembra ofertna licitacija za dobavo vagonskih plaht.

Dne 9. novembra bo pri Direkciji jugosl. drž. železnic v Zagrebu ofertna licitacija za dobavo vodovodnega materijala.

(Predmetni oglasi so interesantom v pisarni Zbornice TOI na vpogled.)

Obvezne informacije o firmah, ki vršijo devizne transakcije

Narodna banka je dostavila bančnim združenjem dopis, ki pravi med drugim: Z ozirom na ponovne kršitve deviznih predpisov v primerih, kjer pooblaščenim zavodom niso bile dobro znane firme, s katerimi so vršili devizne transakcije, zlasti terminske posle, daje Narodna banka zavodom, ki so pooblaščenim za poslovanje z devizami in valutami in za izdajanje izvoznih potrdil, naročilo, po katerem so ti zavodi za vsako devizno transakcijo, ki presega 10.000 din, dolžni, preden izvršijo transakcijo, priskrbeti si potrebne informacije o komitentu v vseh onih primerih, ko zavodu tvrdka ni dobro znana, zlasti pa če je lastnik firme tuj državljan. V primeru, če je lastnik firme tuj državljan, je pooblaščen zavod dolžan, zahtevati od komitentov predložitev potrdila o protokoliciji firme, oz. izvleček iz trgovinskega registra in dokaz, da ima pravico bivanja v naši državi najmanj še za prihodnje leto. Če bi bilo v zvezi s tem navodilom potrebno napraviti izjemo, je pooblaščen zavod dolžan obrniti se prej za odobritev na Narodno banko. Ti predpisi seveda ne veljajo za poslovanje v zvezi s turističnim in potniškim prometom in se tudi

Ljubljanski tramvaj vozi do Sv. Križa

V treh mesecih je bila proga gotova

Kar nenadoma se je zgodilo in komaj se je začelo govoriti, da se dela nova tramvajska proga do Sv. Križa, ko je bila tudi že gotova. V rekordno kratkem času 3 mesecev je bila proga gotova, pa čeprav je nagajalo vreme in čeprav so nagajali tudi nekateri zemljiški posestniki, ki so zahtevali za svet celo do 4.000 din za kvadratni meter. Morali so se zato večkrat spremeniti načrti, a kljub temu se ni delo zakasnilo in ljubljanski tramvaj bo za vse svete že mogel izkoristiti konjunkturo. Vse pa je bilo kljub mnogim neprilikom tako gladko napravljeno, ker so delali progo izključno le domači ljudje. Dobra lekcija za vse, ki ne znajo ceniti dela domačinov.

Nam, ki se vedno borimo za zaposlitev domačih ljudi in proti nepotrebnim zaposlitvi tujcev, je to še v posebno zadoščenje. Hvaležni smo ljubljanski občini, da je praktično tako sijajno dokazala, kako gre delo z domačimi močmi vse lepše izpod rok kakor pa s tujimi.

Lepo in pomembno delo ljubljanskega komunalnega programa je bilo dovršeno z novo progo in zato je bilo zelo umestno, da je mestna občina poudarila pomen otvoritve s slovesno blagoslovitvijo nove proge. Da je ta proga živa potreba mesta, so dokazale velike množice ljudi, ki so se zbrale tako ob pričetku nove proge na Šmartinski cesti ko pred pokopališčem pri Sv. Križu.

Dva slavnostno okrašena vozova sta stala na koncu Šmartinske ceste, da popeljeta goste po novi progi. Po kratki in prijetni vožnji so se pripeljali gostje na novo postajo pred pokopališčem, kjer je pozdravil goste in zbrano množico v imenu Maloželezniške družbe obč. svetnik

univ. prof. Hrovat.

Podal je najprej kratek historiat prizadevanj za izpeljavo tramvajске proge do Sv. Križa. L. 1901. je dobila Ljubljana tramvaj, leta 1927. se je prvič začelo misliti o razširjenju tramvaja na Vič in Šiško, leta 1930. je bila ta proga gotova, leta 1932. so bili gotovi prvi načrti za progo do Sv. Križa, a šele leta 1937. se je začela ta zamisel uresničevati. Po odobritvi vseh načrtov in zagotovitvi sredstev so se začela terenska dela 1. julija 1938 in jutri 5. oktobra se že izroči vsa proga prometno.

Nova proga je dolga 3.800 m in je veljala okrog 25 milijona din. Pod nadzorstvom ravnatelja inž. Ženka in inž. Kresnika je delalo progo 80 delavcev in 17 kvalificiranih profesionalistov. Prof. Hrovat je navedel podrobne podatke o porabi materiala ter o velikih prihrankih, ki so se dosegli z uporabo starih tračnic. Zlasti pa je naglasiti, da je bilo vse izvršeno, kolikor je to sploh bilo mogoče, le z domačimi močmi in z domačim materialom.

Nato je prof. inž. Hrovat pojasnil, zakaj se je občina odločila za tramvaj in ne za promet z avtobusi, kakor bi hoteli nekateri. Tramvajski promet je še vedno

ne nanašajo na delniške družbe, ki so ustanovljene v naši državi po obstoječih zakonskih predpisih. Gornja navodila pa veljajo tudi za one firme, kjer je samo en član firme inozemski državljan. Če se denarni zavod ne bi držal teh navodil, bo Narodna banka prisiljena izkoristiti pravico po čl. 1. pravilnika o poslovanju z devizami in valutami.

najeenejši, poleg tega pa je bilo tudi iz finančnih razlogov nemogoče uvesti še drug način prometa. Ljubljanski tramvaj ima okoli 50 milijonov dolga, nove investicije za avtobusni promet bi zahtevale tudi 20 do 30 milijonov din, vrhu vsega pa so naše ceste za avtobusni promet mnogo preslabe. Sicer pa imajo tako v Nemčiji kot tudi v Ameriki v večini le tramvaj.

Zahvalil se je županu dr. Adlešiču, ki je opravil najtežje delo in priskrbel potrebna denarna sredstva, nadalje banski upravi, žel. in poštne direkciji, ki sta šle v vsakem oziru Maloželezniški družbi na roko. Zahvalil se je nadalje inž. Zenkotu, ki je z redko spretnostjo in vneto vodil vse delo, prav tako pa tudi vsem inženirjem in delavcem, ki so napravili progo.

Novo progo je nato blagoslovil obč. svetnik arhiadiakon dr. Klinar, ki je imel pri tej priliki tudi pomemben in lep nagovor.

Gostje so se nato odpeljali nazaj v mesto ter se ustavili pred gostilno Pavšler, kjer jim je bila prirejena skromna, a dobra zakuska.

Župan dr. Adlešič

je tu pozdravil vse goste in zlasti vse, ki so pripomogli k razširjenju proge do Sv. Križa. Nato je podal kratek historiat vsega dela, da so se dobila potrebna sredstva.

Ni še imel v rokah dekreta o svojem imenovanju za predsednika občine, ko je prišla k njemu delegacija družbe Siemens Werke na Dunaju in zahtevala od njega, da podpiše v imenu občine novo

pogodbo, s katero da se bi saniral tramvaj. Govorili so o vsem mogočem, tudi o svoji ljubezni do nove mestne uprave. Bil je to vzrok več, da je podpis pogodbe odklonil. Proučili so vse predloge in ugotovili, da bi se na predlagani način sanirala le Maloželezniška družba na račun mestne občine.

S Siemens Werke sta se nato pogajala obč. svet. dr. Ažman in prof. Dermastja, ki sta kljub neugodni prejšnji pogodbi med dunajsko družbo in mestno občino dosegla velike uspehe. Tako je odstopila družba občini brezplačno eno tretjino svojih delnic v vrednosti 1.200.000 din in pristala na znižanje obresti za dolgove družbi od 10 na 5 odstotkov, čeprav je občina po pogodbi jamčila za 10 odstotno obrestovanje.

Občina je postala lastnik tramvaja in s tem je postalo tudi izvedljivo podaljšanje tramvaja do Sv. Križa. Dočim so prejšnje proge delali le tuji inženirji, tudi tuji delavci in se je uporabljal tuji material, so sedaj delali le domači inženirji, domači delavci in uporabljal se je skoraj le domači material. Zato se je delo ceneje, bolje in hitreje. Zahvaljuje se inž. Zenkotu in vsem drugim inženirjem, predelavcem in delavcem, da so tako dobro opravili svoje delo.

Župan dr. Adlešič se je zahvalil še vsem drugim, ki so pripomogli k zgraditvi nove proge, nato pa apeliral na vse, da bi brez ozira na svetovno-názorne razlike vedno vneto delali za napredek Ljubljane.

Povpraševanje po našem blagu v tujini

661 — Krakov: kože in naraven brusilni kamen,

662 — Budapešta: hrastovi želodi,

663 — Anvers: surove nasoljene telečje, goveje kože ter kože bikov,

664 — Anvers: vse vrste suhih in nasoljenih kož,

665 — Caracas (Venecuela): slanina in svinjska mast, konzerve vseh vrst, prekajena gnjat, v škatlah, kondenzirano mleko in vsi mlečni proizvodi. (Tvrdba želi dobiti generalno zastopstvo za Venecuelo.)

666 — Neully s/S: angorska volna,

667 — New York: mesne, ribne in povrtinske konzerve, suho sadje ter sadje v konzervah, orehi, seme tikve, semena za živila in za krmo ter semena industrijskih rastlin,

668 — London: išče se zveza z našimi izvozniki,

669 — Oslo: ponuja se zastopnik za razne proizvode, zlasti za usnjarsko stroko (ustrojena koža, surove kože, izdelki iz kože),

670 — Patras: beli, veliki fižol in zelen grah.

671 — Puerto de la Luz (kanarski otoki): koruza, fižol ter tobak v listih.

672 — Zeneva: čebula, češplje, namizno grozdje.

673 — Valetta (Malta): ponuja se zastopnik za vse proizvode.

674 — Dunaj: robei z narodnim ročnim delom, s čipkami za neko londonsko tvrdko.

675 — Hamburg — puh za postelje.

676 — Amsterdam: pozamentarija in razni ženski modni predmeti.

677 — Tel-Aviv: ponuja se zastopnik za jugoslovanske industrijske in kmetijske proizvode.

678 — Budapešta: mlečni prašek.

679 — Anvers: ponuja se zastopnik, ki odhaja v Avstralijo, kjer namerava ustanoviti izvozno-uvozno podjetje za zastopanje jugoslovanskih izvoznih podjetij na avstralskem trgu.

Doma in po svetu

Z redom sv. Save II. stopnje je bil odlikovan Ivan Jelačin, predsednik Zbornice za TOI; z redom sv. Save V. stopnje pa so bili odlikovani: Ciril Majcen, predsednik gostinskega odseka zbornice, nadalje gostilničarji Joško Berlič iz Ptujja, Mira Peterlin iz Kranja in Josip Windischer iz Novega mesta. Iskreno čestitamo!

V Ljubljani je umrl ugledni krojaški mojster Jože Rojina. Pokojnik je bil znan kot odličen obrtnik, ki je užival v vseh krojih splošno spoštovanje. Nadalje je umrl pekovski mojster Dolinar, znan zlasti po svojem dobrem značaju. Bodi obema ohranjen blag spomin!

Kralj Boris je praznovan te dni 20letnico vladanja. Za bratski bolgarski narod je bil njegov jubilej narodni praznik. A tudi mi Jugoslovani z vsi odkritosrnostjo čestitamo kralju k njegovemu zaslužnemu jubileju, saj je njegova in blagopokojnega kralja Aleksandra zasluga, da je prišlo do prijateljskega pakta med Bolgarsko in Jugoslavijo.

Romunski maršal Averescu je umrl. Pokojnik je bil večkrat ministrijski predsednik Romunije. Prišel je v nasprotje s pok. Bratianom ter nato ustanovil lastno stranko, ki pa ni nikdar dosegla prave veljave. Bil je pristaš fašistične ideologije.

Chamberlain je obljubil, da se vrnejo Nemčiji tudi neke kolonije in upa za to pridobiti tudi pariško vlado. Pariški angleški poslanik je že prejel o tem navodila.

Nemška vojska je zasedla še 3. sektor. Češka vojska izpraznjuje sudetsko ozemlje v redu. Iz trdnjav so Čehoslovaki odpeljali vse topove, tudi najtežje. Hitler je prišel v Cheb, kjer so mu priredili navdušen sprejem.

Hitler je obiskal po evakuaciji Karlove Vary, kjer je obljubil, kaj vse bo storila Nemčija za osvobodjene kraje.

Madžari so povečali svoje zahteve tako glede krajev kakor tudi glede načina, kako bi zasedli odstopljeno ozemlje. V Budimpešti je vse pripravljeno za izvršitev simboličnega vkorakanja madžarskih čet v Komoran.

Poljski listi so prepričani, da mora CSR ugoditi vsem madžarskim zahtevam, ker se Poljska sicer ne bo sporazumela.

650 Poljakov je CSR izpustila iz zaporov za politične jetnike. Istocasno so bili na Dunaju izpuščeni češki državljani-talci.

Praški radio demantira budimpeštanska poročila o smrtnih obsojnih zaradi uporov kmetov pri revkizacijah.

Praška vlada pripravlja o zadnjih dogodkih »belo knjigo«, ki bo že v kratkem izšla.

Leon Wolf, poslanec bivše poljske manjšine na Češkoslovaškem, bo zdaj po odstopu ozemlja Poljski imenovan za komisarja Tešina, podobno kot Henlein v Sudetih.

Na več krajih so napadle nemške četniške skupine češko vojsko ob njenem umiku iz odstopljenih odsekov.

V Beograd je prišla skupina ameriških rezervnih častnikov.

Voditelji združene opozicije so imeli znova sestanke v Beogradu na stanovanju Ljube Davidovića.

Mednarodna fotografska razstava je bila v soboto odprta v Zagrebu. Razstavljenih je skupno 438 umetniških fotografij, ki so jih razstavili amaterji iz 35 držav. Iz Jugoslavije so se udeležili razstave iz 6 mest, med njimi tudi iz Ljubljane in Maribora.

Trboveljski slavček je došel v Beograd, kjer bo pel v dneh mednarodnega kongresa za varstvo otrok.

Del mednarodne ceste med Mladencem in Topolo je bil izročil v nedeljo prometno.

Ministrstvo za javna dela je sklenilo, da morajo moderne državne ceste imeti 7 metrov širine in ne samo 6, kakor dosedaj. Na vsaki strani cest bo 50 cm širok pas za pešce in kolesarje.

Nad Boko Kotorsko se je utrgal oblak ter napravil milijonsko škodo. Človeških žrtev pa k sreči ni bilo. Posebno je bila prizadeta Zelenika. A tudi Bar je bil pod vodo.

Trodnevno kmetijsko razstavo bodo odprli dne 23. oktobra v Bitolju.

Vrhovno šeriatsko sodišče v Sarajevu je prepovedalo sklepanje zakonov med mohamedanci ter tujimi židi v svrhu pridobitve našega državljanstva.

V Sofiji je bila otvorjena razstava jugoslovanskih karikaturostov.

Sreski podnačelnik Dimitrije Jovanović je bil obsojen od sodišča v Kragujevcu na 8 mesecev zapor, ker je protizakonito zaprl pri zadnjih parlamentarnih volitvah 11 kmetov.

»Službeni list«

banske uprave dravske banovine z dne 5. oktobra objavlja: Pravilnik o zaslužku stalnih monopol-skih delavcev — Popravek v dopolnitvi k trgovinski konvenciji s Francijo — Telefonski promet — nove proge — Spremembo pravilnika o priznavanju posevkov v dravski banovini — Odločbo o denarnih kaznih po poslovnih industrijskih podjetij — Spremembe v uradniškem staležu — Razne razglase oblastev in druge objave.

Radio Ljubljana

Četrtek, dne 6. okt. 12.00: Godbe na pihala (plošče) — 12.45: Poročila — 13.00: Napovedi — 13.20: Salonski kvartet — 14.00: Napovedi — 18.00: Radijski orkester — 18.40: Literarni in dramski spored v prihodnjem letu (prof. F. Koblar) — 19.00: Napovedi, poročila — 19.30: Nac. ura — 19.50: Deset minut zabave (Fr. Lipah, član Narod. gled.) — 20.00: Pevski koncert zbora »Ljubljanski Zvon« — 20.40: Simfonični koncert radijskega orkestra — 22.00: Napovedi, poročila — 22.15: Radijski orkester.

Petek, dne 7. okt. 11.00: Šolska ura: V Carigradu; predav. in recit. vodi gđc. J. Sušteršič — 12.00: Plošče — 12.45: Poročila — 13.00: Napovedi — 13.20: Radijski orkester — 14.00: Napovedi — 18.00: Orglice in harmonika (gg. Fr. Petan in A. Stanko) — 18.40: Prosvetni spored prihodnjega leta (V. Zor) — 19.00: Napovedi, poročila — 19.30: Nac. ura — 20.00: Plošče — 20.30: Koncert. Sodelujejo: gđc. Milica Poljanar, prof. M. Lipovek in radijski orkester — 22.00: Napovedi, poročila — 22.30: Angleške plošče.